

РАЧУНИ СУ НА СТОЛУ

Гојко Ђого, *Клуйко*, Православна реч, Нови Сад 2018

Још се из наслова нове збирке види да песник Гојко Ђого не излази из вуненог симболичког простора, којим је обележио своје постојано и субверзивно присуство у овдашњој песничкој и друштвеној повесници. Од базичне слике белих руна што се суше у херцеговачком завичају да од њих женске руке исплету топлину, преко хтонски подложеног фразеолошког значења вуне што упућује на смртну опасност, па до слике клупка с подразумеваним античким мојрама које испредају наше животне нити док их не прекину, сеже овде активирана вунена семантика.

Само из вишезначног лика мотива вуне може се сагледати асоцијативна ширина и алузивност песничког говора који испреда Гојко Ђого, чији језик није неконтролисан ни када је развезан, остаје довољно затајен и онда када се алузивна мета довољно јасно распознаје. „Пјесма је својеврсни *тајнопис*, способан да изрази и наслути више од онога што је у тај тајнопис стало”, пише у ранијој детаљној студији о Ђогу Јован Делић, аутор поговора и за књигу *Клуйко*, и потом овако поентира: „Развезивање језика, и говор без длаке на језику, подразумејива побуну, побједу над страхом, спремност на одбрану у невољи.”

Овај песник своју одбрану поезије пред титоистичким судом (што некако не престаје да га оптужује!) није засновао на тврђењу да није написао оно за шта су га инкриминисали, него да је оптужница беспредметна јер се поезија не може сводити на једну димензију значења. Касније ће Ђого додати: „Бајковитост и загонетност поезије, парадоксално, највећма доприносе њеној нејасној јасноћи која јој омогућава да о свету сведочи истинито.” Парадокс нејасне јасноће омогућава истину сведочења у својој насушној вишестраности, а не у политичкој једносмерности.

Ако смо и указали на континуитет који проговара из насловних сигнала *Вунена времена*, *Црно руно* и, напоскон, *Клуйко*, знамо да непрекид подразумева и еволуцију, преображај. У чему је промена, или прекрет, уколико га уопште има? Ако су координате Ђоговог песничког света одређене „феноменолошком редукацијом” слика завичајног и

боравишног простора, хумског и београдског, ако је тај свет – узмимо дефиницију симбола Бранка Миљковића – кондензовао стварност у простору и времену на оно што је есенцијално и битно, шта се померило на песничкој искуственој путањи Гојка Ђога?

И даље је опис редукован на асоцијативно-симболички потентне слике, говор сажет и ослоњен колико на спорадични лексички колорит родног тла толико и на поигравање с колоквијалним фразима урбаног порекла, ослоњен на општу митолошку и фолклорну подлогу колико на дискретни дијалог с маркантним лирским савременицима. Темељна промена настаје у песничкој перспективи. Критички импулс постаје обухваћен преовладалим осећањем помирености с поретком живота који је жестоко демаскирао. Активиста се смирује, оштрица преиспитивања и порицања преусмерава се унутар себе. Песме разврстане у пет кругова, с прошлошком песмом, чине се као дуги низ варијација у којима некада борбено појединство, што је цептело да ђаволу каже да је црн, одустаје и претвара се у низ себи самом туђих ликова или непривлачних физиономија.

У Ђоговој збирци *Клујко* пратимо читав каталог идентификација посусталог, замореног песничког Ја. Најпре се појављује као „чувар стада” који завија заједно са вуцима, потом се представља као Ахасфер који се света нагледао, те алхемичар што на парковској клупи проћердава век и не уме да се претвори у медоносну пчелу. Назива се старим гавраном, сетан је као цигански коњ на оморини што се одужила, слуги свој будући облик у винчанском каменом човечуљку из неолита. Тај ланац саморастакања и самополаризације изражава у песми „Аутопортрет без огледала”, дајући аутоконфликтну целину човечјег неразмрсивог клупка: „Мало небо мало земља, / фифти фифти. / Монах и паганин / квијетист и анархист / шовен и мондијалист / Хумљак и Хиперборејац // (...) Нема тог хирурга / који то клупко црева / може размрсити.” Ништа није сигурно остало, на свом ранијем месту, чак се и кроз зимом замагљен прозор, у песми „Сумор”, види река „која туда никад није текла” и возар преко што чека. Архајске слике сугеришу извесност краја и у насловној песми, јер живот је, од искони, оличен у слици пређе: „Чешљај петљај преди вежи / и намотавај око каменчића у недрима / годину за годином, од јутра, док има пређе / док се вретено окреће. // Клупко расте расте / а ја се смањујем, / њему тесно мени тешко.”

Осим трансформација у друге облике, лирско појединство се удваја у себи самом, изазивајући трвења унутар властите умне целине што је доскора јуришала на светски зверињак. Овакво стање дословно тематизује песма „Ја и ја”: „Немој узалуд да ме зовеш, / зазидао сам врата, угасио ватру, / не дам ти своје тело да се уселиш, / једва сам те истерао. // Ако се ушуњаш кроз неку пукотину / удавићу те у мраку.” У песми „Пролетња шетња” лирско појединство не препознаје себе самога и не

само да се удваја него се чак трипликује. У песми „Два стара крвника” муку мучи са сопственим срцем, експлозивном „тековином из минулог рата” и постаје сам собом сизифовско брдо на којем се одвија свакодневни апсурдни напор. Не чује ни жар-птицу, а она му је у младости певала на рамену и она својом старом песмом узалуд тражи онога што је остао у прошлом времену. Лирско Ја, његова резонантна нутрина, предваја се и на два птичја гласа: дивни глас славуја што га одиже од земље али „ништа не значи”, и нелепи глас гачца, црног монаха, који му је пак ближи. Лик усамљеног шетача у парку не може ни да доведе у везу дивље голубове свога детињства с голубовима уличарима што своје ђубре пролазницима на главу истресају – голубови нису исти јер ни онај дечак није више дечак.

Песничко Ја се одупире, рекосмо, песми славуја што га од земље одиже. Хтонски магнети ојачали су и према другим симболичким отеловљењима виших човечанских тежњи и с њима Ђого заподева реч у збирци *Клујко*. У песми „Поглед с Леотара” имплицитно полемише с топосима духовне висине Његошевим и Дучићевим, јер како се пење навише тако му се и поглед мути: „Узалуд бежим из дубоке доље / на тимору ме издају очи лажљиве. / Горе се магла плави, / доле отвара бездан тамни.” Ни прозрочне фигуре Софије, Вере, Наде и Љубави нису поштеђене придице или бар горке исповести старог гаврана или већ гачца. Софији, мајци мудрости, он одбија да више буде јатак, те саветује да се и она отрезни и пода срамном циркусу света. Вери признаје њену стварнију стварност и њено опраштање песникових неверстава и зловерија, али одбија да га „лепа бескућница” Нада и даље заводи. У деликатном призиву кључног места „Химне Љубави” Св. Апостола Павла, Љубав ипак односи превагу, независно од свих губитака и све бржег котрљања удесног клупка: „Тако, одвајкада, Љубо, ти и ја / губимо и налазимо једно друго, / не би ли заједно / у мраку моје собице / исписали још коју страницу / наше љубавне приче. // Док се клупко све брже / низ стрмину суче.”

Борац се повлачи, негдашња Буктиња гаси, у почетној „Задушници минулом веку” рачуни су на столу, мада их, како каже већ у наредној песми, не вреди сабирати нити копати по архиви. „Хоћу мало да ћутим / и певам у себи, / мало да певушим сам са собом”, пише у песми „Одговор на питања новинара З. Х. Р”, завршној у збирци *Клујко*. Тако сада говори онај што је, колико јуче, у једном јавном исказу, изрекао и следећу дијагнозу: „Нажалост, наша елита је најцрвоточнији део друштва; пометена збрком противречних идеја и уверења, разлучена у таборе и котерије, завађена и острашћена, нема снаге да осмисли било какав програм и пројекат, нити да укаже на пут избављења. Једни утонули у вазалство и издају, други у апатију и малодушје” (*Пућ уз љућ*, 2017). Овој оцени тешко је било шта додати, осим да и борци имају право на клонуће, када им помрчина начас зацари и месец сунце заступи, до пре-

вратног часа када ће у себи изнова чути спасоносну лозинку „Нека буде борба непрестана!” Јер наде има и кад је нема, написао је тај исти посу-стали Ђого. У таквом песничком парадоксу је и досад био кључ нашег опстанка, па је и кључ обрата из песникове позне резигнације и повлачења у себе. За то поезија и служи, да каже нешто а прижељкује и призива нешто сасвим друго.

Др Драган Л. ХАМОВИЋ

виши научни сарадник

Институт за књижевност и уметност, Београд

hamovicdragan@gmail.com

ЦЕЛОМУДРЕНОСТ ПЕСНИЧКЕ ЕГЗИСТЕНЦИЈЕ

Томислав Маринковић, *Вечито сада*, Архипелаг, Београд 2018

Иако, наизглед, блиске и једноставне, поруке које нам Томислав Маринковић у новој књизи песама подастире обременене су истрајном контемплативношћу и специфично успостављеним односом према животу као категорији *per se*. Маринковићева поетска философија проноси другачију мудрост, у чијој позадини се, мимо очекивања, не налази очајање, огорченост или резигнација, већ ведрина дубљег спознања да живети, упркос свим искушењима, ипак није илузорно. Таква сентенциозност није превасходно афористична ни иронична, већ сликовита, афирмативна и прозорљива.

Песник је усмерен на емоционални и психолошки аспект личности читаоца и обраћа му се са жељом да га врати себи. Суочење са сопством – које је, овде у процесу песничке артикулације, искрено и одважно изведено – подстиче конгенијалност са светом унутар и ван нас. Осећаји обликују наш живот, речи и однос према себи, при чему самозаборав није допуштен. Иако то чини високо артифицијелно, песник наговештава да је аутентичност доступна сваком човеку, свакој души. Његов субјект натпросечно је емоционално интелигентан.

Маринковић, без обзира на семантичко преобиље, намерно оставља празна поља, специфичне психолошке лагуме за местимичне налете лепоте постојања, готово ниоткуда, а уочљиве, штавише постојане, управо у поезији. Сваки читалац у њима може пронаћи своју меру смисла, сходно властитом емоционалном или трансценденталном импулсу, па и егзистенцијалним, односно медитативним преокупацијама.

„Вечито сада” понуђено у наслову обећава протежност тренутка доживљаја, готово апсолутну присутност и самосвест. Унутар те, условно,